

Helårsbedömning 2020 – sammanfattning

Terrorhotet mot Sverige 2020

Det sammantagna terrorhotet mot Sverige utgör fortsatt ett förhöjt hot (3). Inom ramen för denna hotnivå ryms att terrorattentat kan ske under 2020.

Inledning

Under 2020 bedöms terrorattentatshotet främst utgöras av islamistiskt och högerextremistiskt motiverad terrorism. Det finns både våldsbejakande islamister och högerextremister som anser att Sverige är ett legitimt mål för terrorattentat. Ett fåtal islamistiskt motiverade individer respektive högerextremistiskt motiverade individer kommer möjligen utveckla både avsikt och förmåga att utföra terrorattentat mot mål i Sverige. De flesta terrorattentat i västvärlden har under de senaste åren planerats och utförts på eget initiativ av ensamagerande individer som inspireras av våldsbejakande extremistiska ideologier, våldsbejakande propaganda och tidigare utförda attentat. Gemensamt för ett flertal ensamagerande gärningspersoner som har utfört terrorattentat är att dessa antingen har befunnit sig utanför eller i utkanten av kända våldsbejakande extremistmiljöer. Ensamagerande gärningspersoner kan förekomma inom alla våldsbejakande ideologier, men kan även agera utifrån andra idéer och motiv och ändå inspireras av tidigare utförda attentat med ideologisk motivbild. Individuella omständigheter så som exempelvis personliga motgångar, psykisk ohälsa eller omvärldshändelser som föranleder djup frustration, kan utgöra utlösande faktorer för att en individ väljer att realisera en terrorattentatsavsikt.

Islamistiskt motiverad terrorism

Den rådande trenden i västvärlden är att antalet utförda islamistiskt motiverade attentat har minskat samtidigt som antalet avvärjda attentat har varit relativt konstant under flera år. Att det har avvärjts ett flertal attentat i västvärlden under 2019 visar att det fortsatt föreligger ett terrorattentatshot från våldsbejakande islamister. Detta terrorhot har dock sammantaget varit lägre under 2019 jämfört med tidigare år, vilket framförallt har avspeglats i ett minskat antal utförda attentat. Den främsta förklaringen till denna successiva nedgång är att Daesh¹ attraktionskraft har avtagit och dess inspirationsförmåga minskat.

En viktig drivkraft i radikaliseringsprocessen till terrorism är den våldsbejakande propaganda som sprids av exempelvis Daesh, al-Qaida och dess sympatisörer. Våldsbejakande islamistisk propaganda som inspirerar och uppmuntrar till attentat i västvärlden sprids alltjämt via sociala medier och utgör en indikator på fortsatt radikaliseringsprocessen. Daeshs förmåga att producera och sprida propaganda är fortsatt begränsad. Den propaganda som utvecklas, återanvänds och sprids av Daeshs sympatisörer har inte visat sig kunna ersätta frånvaron av Daeshs officiella propaganda som inspirationskälla till terrorattentat. Nedgången i Daeshs officiella propaganda har sannolikt medfört en sammantaget försämrad rekryterings- och inspirationsförmåga. Trots detta finns det alltjämt en stor mängd äldre islamistisk terrorpropaganda tillgänglig på internet, som både bidrar

¹ Daesh – al-Dawla al-Islamiyya fi al-Iraq wa al-Sham. Daesh benämns även Islamiska staten (IS) och Islamiska staten i Irak och Levanten/Syrien (Isil/ Isis).

till fortsatt radikaliserings och dessutom tillhandahåller konkret vägledning för attentatsplanering.

Sverige har under 2019 inte enskilt pekats ut i attentatsuppmaningar från internationella terrororganisationer. Det har inte heller observerats några uppmaningar till attentat i Sverige från svenskar i konfliktområdet. Merparten av de individer som har valt att stanna i konfliktområdet för att strida för Daesh är troligen mer ideologiskt hårdföra jämfört med de som självmant valde att återvända till Sverige för flera år sedan. Historiskt sett har dock endast en liten del av återvändarna varit inblandade i genomförda och planerade attentat i Europa. De flesta attentat har utförts av personer som inte har tränat eller stridit med våldsbejakande grupper utomlands.

Daesh har under de senaste två åren upplevt ett flertal motgångar som sammantaget har medfört att organisationens attraktionskraft och förmåga att inspirera har minskat.

Daesh har idag sannolikt begränsad förmåga att styra externa terrorattentat från konfliktområden och det är troligt att detta förhållande kommer att bestå under 2020. Det är dock troligt att Daesh kommer att försöka återupprätta sin förmåga att styra och utföra externa attentat i västvärlden, i syfte att återskapa och befästa sin relevans och trovärdighet. Även individer som ingår i al-Qaidasfären ägnar sig åt viss förmågeuppbyggnad i Syrien och Turkiet, vilket möjligen syftar till att utföra attentat i västvärlden. Det är troligt att individer som ingår i al-Qaidasfären fortsatt kommer att prioritera lokala och regionala stridigheter framför attentatsplanering riktad mot västvärlden.

Det har under flera år skett en successiv tillväxt av den våldsbejakande islamistiska miljön i Sverige. Den våldsbejakande islamistiska miljön i Sverige utgörs av ett flertal löst sammansatta nätverk, som är mer eller mindre sammankopplade, samt fristående individer. Den svenska miljön är utspridd över hela landet men är framförallt koncentrerad till socialt utsatta områden i större och mellanstora städer. Det finns individer och grupper inom den våldsbejakande islamistiska miljön i Sverige som sannolikt anser att terrorattentat är legitima och som inspireras av våldsbejakande islamistisk propaganda.

En majoritet av individerna i miljön förefaller alltjämt sympatisera med Daesh, men det finns även de som sympatiserar med al-Qaida. Idén om heligt krig mot icke rätttroende förefaller dock vara en starkare förenande kraft än specifik grupptillhörighet. På ett generellt plan förenas våldsbejakande islamister i ett förakt för det öppna och demokratiska samhället, samt intolerans mot, och självald alienation, visavi dem som anses vara icke rätttroende. Detta medför att det finns en tendens inom delar av miljön att vilja öka segregationen och undergräva förtroendet för det svenska samhället. Detta i syfte att rekrytera fler individer till miljön och skapa parallella samhällsstrukturer baserade på en islamistisk ideologi.

Det finns ingen sammanhållen lednings- och organisationsstruktur för den våldsbejakande islamistiska miljön i Sverige. Miljön förefaller inte ha någon gemensam nationell strategi gällande terrorrelaterad verksamhet i Sverige. De terrorrelaterade verksamheter som vissa individer och grupper inom miljön ägnar sig åt syftar till att direkt eller indirekt stödja terrorverksamhet i andra länder genom finansiering, rekrytering och radikaliserings. Detta har hittills avspeglats i att terrorstödande verksamhet till terroristorganisationer i olika konfliktområden generellt har varit överordnat terrorattentatsavsikt mot Sverige.

Bedömning av hotet mot Sverige från islamistiskt motiverad terrorism 2020

Sverige betraktas fortsatt som ett legitimt mål för terrorattentat av våldsbejakande islamister i såväl Sverige som utomlands. Ett fåtal våldsbejakande islamistiska individer kommer möjligen

utveckla såväl avsikt som förmåga att utföra terrorattentat mot mål i Sverige. Om ett terrorattentat sker är det troligt att det kommer att utföras av en ensamagerande gärningsperson eller mindre grupp med lättillgängliga medel. Möjligen kommer ett terrorattentat med mer avancerat tillvägagångssätt utföras av en ensamagerande gärningsperson eller mindre grupp.

Högerextremistiskt motiverad terrorism

Det har under 2019 skett en ökning av antalet utförda och avvärjda högerextremistiskt motiverade terrorattentat i västvärlden jämfört med tidigare år. Det högerextremistiskt motiverade terrorattentatet i Christchurch, Nya Zeeland, i mars 2019 initierade en våldsvåg under året av inspirerade likasinnade att begå liknande terrorattentat.

2019 års terrorattentat utförda av ensamagerande gärningspersoner med högerextremistisk bevekelsegrund har inspirerats av, och deras gärningar legitimerats, genom kontakt med likasinnade individer runt om i världen. Interaktionen mellan individer via sociala medier medför att våldsbejakande åsikter finns allmänt tillgängliga. Den snabba spridningen över sociala medier ger troligen också upphov till känslan att dessa tankar och idéer är expanderande och framgångsrika. Genom att studera och inspireras av tidigare attentat sker en utveckling där nya potentiella förövare troligen till del drivs av att härma eller till och med överträffa tidigare gärningsmän.

Under de senaste åren har nationalistiska och högerpopulistiska åsikter och partier vunnit framgångar i flera västerländska länder. I kölvattnet av dessa framgångar har det troligen även skett en tillväxt av extrema grupper och individer som delar verklighetsbeskrivningen, men som anser att nationernas utmaningar och problem kräver våldsamma motåtgärder. Inom de våldsbejakande högerextrema miljöerna i Sverige talas det exempelvis i termer av kulturell och etnisk utrotning av svenskar, och det framställs som att det svenska folket håller på att fräntas sitt land samt att antalet etniska svenskar på sikt kommer att vara en minoritet i sitt eget land. Troligen innebär det att antalet våldsbejakande individer inom denna miljö kommer att fortsätta att växa.

Flera äldre etablerade våldsbejakande högerextremistiska organisationer vilar på idéer om ett ofrånkomligt raskrig någon gång i framtiden. Internationellt har det på senare år vuxit fram extrema grupper på digitala plattformar som förespråkar att ”raskriget” måste sättas igång nu och accelereras. Dessa grupper uppmanar och inspirerar sina sympatisörer att snart genomföra terrorattentat.

Den våldsbejakande högerextrema miljön i Sverige består av individer, grupper och organisationer som i några fall strävar efter ett etniskt homogent samhälle och ett svenskt styrelseskick baserat på etnicitet. Historiskt har olika organisationer utgjort en samlande kraft för den svenska högerextremistiska miljön. Det är svårt att fastställa hur många våldsbejakande högerextrema individer som ingår i den svenska miljön och som befinner sig utanför de etablerade organisationerna. Det finns dock indikationer på att våldsbejakande högerextrema ideologier attraherar allt fler individer internationellt och troligen även i Sverige.

Bedömning av terrorhotet mot Sverige från högerextremistiskt motiverad terrorism 2020

Samhällsutvecklingen i flera länder i väst tillsammans med de utförda terrorattentaten i västvärlden under 2019 har troligen bidragit till en ökad medvetenhet om, och attraktion för, våldsbejakande högerextremistiska ideologier. Dessa attentat har möjligen även sänkt tröskeln

för våldsbejakande individer att gå från tanke till handling, och därmed fortsatt att bidra till radikaliserings av ytterligare individer. Det är möjligt att detta sammantaget inspirerar och bidrar till att personer i Sverige utvecklar avsikt att begå terrorattentat mot upplevda motståndare.

I likhet med tidigare år kommer terrorhotet från den våldsbejakande högerextrema miljön troligen primärt att utgå från fristående individer eller, individer som inte längre är en del av de organiserade delarna av miljön samt från mindre grupper i miljöns periferi. Ett attentat skulle troligen riktas mot grupper och individer som av våldsbejakande högerextremister anses vara ansvariga för en upplevd samhällskollaps.

FAKTARUTA

I Sverige används en femgradig skala för att ange hotnivå och nivåstegen är följande: inget identifierat hot (1), begränsat hot (2), förhöjt hot (3), högt hot (4) och mycket högt hot (5). Chefen för Säkerhetspolisen beslutar om terrorhotnivån i Sverige.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) producerar strategiska terrorhotbedömningar avseende Sverige och svenska intressen utomlands som baseras på den samlade tillgängliga informationen från Försvarets radioanstalt (FRA), Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) och Säkerhetspolisen. NCT utgörs av personal från FRA, Must och Säkerhetspolisen. NCT utför strategisk analys av händelser, trender och tendenser inom terrorism och bedömer hur hotet mot Sverige och svenska intressen påverkas på kort och lång sikt. Personal anställd vid FRA får endast behandla personuppgifter om dessa har anknytning till en preciserad inriktning för försvarsunderrättelseverksamheten. Personal från FRA behandlar inte personuppgifter avseende våldsbejakande extremism som inte avser utländska förhållanden.